

Data i menneskets tjeneste

Anbefalinger fra Ekspertgruppen om dataetik

Indhold

3 **Udvikling kræver, at vi tænker os om**

7 **Dataetisk værdikompas**

10 **9 anbefalinger om dataetik**

11 Råd for dataetik

14 Den dataetiske ed

16 Dynamisk værktøjskasse til dataetik

18 Erklæring af virksomheders dataetiske politik

21 Et dataetisk mærke

23 Nationalt, dataetisk vidensløft

27 Danmark som frontløber for dataetik

29 Stimulering af innovation og entreprenørskab
med fokus på dataetik

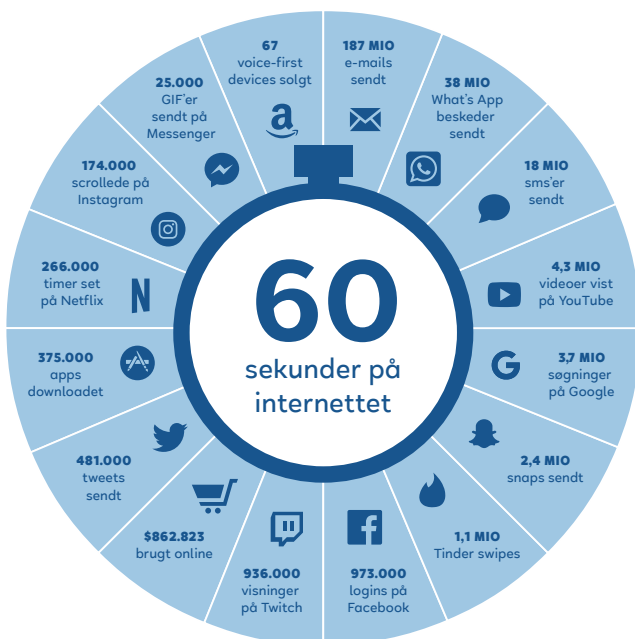
31 Dataetik i offentlige indkøb

33 **Ekspertgruppen om dataetiks opgave og arbejdsform**

Udvikling kræver, at vi tænker os om

Vi befinder os lige nu på et tidspunkt i historien, hvor teknologien og mængden af data har udviklet sig i en grad, der giver os nærmest uendelige muligheder i både samfundet og erhvervslivet. På samme tid betyder dette, at vi netop nu skal holde tungen lige i munden for at sikre, at de teknologiske fremskridt tjener de fælles mål, vi overordnet sætter os som samfund og som borgere. Gør vi ikke det, kan det medføre alvorlige konsekvenser, som vi har svært ved at danne os et overblik over.

Data, dataanalyse, business intelligence, big data, advanced analytics, deep learning og kunstig intelligens kan potentielt levere kæmpe gevinster for den enkelte borger, forbrugere, organisationer, virksomheder og samfundet som helhed. De digitale teknologier og brugen af data vil føre til markante skift i både måden, hvorpå borgere, forbrugere og virksomheder interagerer, og måden, hvorpå virksomheder rekrutterer, arbejder, samarbejder og konkurrerer på (se mere i appendix, bilag 3).

Datakommunikation via internettet hvert minut. Baseret på grafik oprindeligt designet af @LoriLewis og @OfficiallyChadd.

Kilde: wearesocial.com/us/blog/2018/01/global-digital-report-2018

Brugen af digitale løsninger og data stiller os også over for en række etiske dilemmaer. Hvis potentialet ved dataanvendelse skal indfries, er det nødvendigt, at der i samfundet er tillid til, at data anvendes på en ansvarlig måde.

„If data is the new oil then data ethics is the new green“

—ÅSE ZETTERBERG, DIGITALISERINGSCHEF I SVERIGE

I Danmark har vi en høj grad af digitaliseringsparathed, og vi er gode til at udnytte nye muligheder. Samtidig er Danmark en nation, der bygger på værdier som tillid, demokrati, ansvar og selvbestemmelse. Danmark har derfor gode muligheder for at være digital frontløber, og af den grund har Danmark også et særligt ansvar for at være med til at præge den europæiske og internationale udvikling. Danmark har et stærkt fundament for at gå foran i arbejdet med dataetik.

„Tillid fra forbrugerne udpeges af topledere som et afgørende konkurrenceparameter.“

—ALTIMETER (2015), THE TRUST IMPERATIVE: A FRAMEWORK FOR ETHICAL DATA USE

Debatten om dataetik er meget bredtfaavnende. Den vedrører både den offentlige og den private sektors anvendelse af data, den vedrører de store techgiganter og deres dominerende markedsposition, sammensmeltningen af vores kritiske infrastruktur via internettet, mikrotargeting af brugere, fake news og endnu flere problematikker, som i værste fald kan udgøre en demokratisk udfordring.

Ekspertgruppens fokus har været på, hvordan virksomheder kan håndtere de etiske udfordringer ved anvendelse af data, jf. kommissoriet for ekspertgruppen om dataetik (appendix, bilag 2). Ekspertgruppen er fuldt bevidst om, at der i den offentlige

debat om dataetik også er stort fokus på dataetik i den offentlige sektor. Det er ekspertgruppens opfattelse, at det derfor vil være afgørende, at der også arbejdes for at tage hånd om dataetiske problemstillinger i det offentlige.

Sundhedsområdet er et af de områder, hvor der har været et særligt fokus på potentialet i at anvende data. Anvendelse af sundhedsdata kan i mange tilfælde være til stor gavn for patienterne, effektiviteten i sundhedssektoren og life science-branchen. Det er helt afgørende for borgernes fortsatte opbakning og tillid til indsamling af sundhedsdata, at vi værner om patienternes helbredsoplysninger og sikrer, at de ikke misbruges. Sundhedsdata har derfor også været et specifikt tema i ekspertgruppens arbejde.

Arbejdet med dataetik er både et sprint og et maraton. Ekspertgruppen om dataetik tager nu de første skridt med en række konkrete og operationaliserbare anbefalinger, så virksomhederne kan begynde at håndtere de dataetiske dilemmaer. Ekspertgruppen har haft en ambition om at formulere anbefalinger, der kan hjælpe virksomhederne med at gøre et meget abstrakt emne mere konkret og håndgribeligt. Som udgangspunkt for anbefalingerne har ekspertgruppen udarbejdet og navigeret efter et grundlæggende værdikompass.

„Denmark could create a gold standard for data ethics.“

—SACHIN LODHA, TATA CONSULTANCY SERVICES, INDIEN

Ekspertgruppen tror på, at ansvarlige beslutninger fra virksomhedernes side kræver kvalificeret viden og indsigt. Anbefalingerne peger derfor også på tiltag, der skal skabe bevidsthed og gennemskuelse om dataetik. Det gælder både i forhold til forbrugerne, der skal lære at stille krav til tjenester og navigere i de nye muligheder, og virksomhederne, der skal tage ansvar og se forretningspotentialet i ansvarlig dataanvendelse.

Det er vigtigt, at dataetik bevarer sin plads højt på den nationale

og internationale dagsorden. En række af anbefalingerne sigter mod at sikre dette.

Ekspertgruppens udkast til anbefalinger om datatik blev drøftet i Disruptionrådet den 13. september 2018. Dette er ekspertgruppens endelige afrapportering og anbefalinger, som hermed videregives til regeringen.

En enig ekspertgruppe præsenterer nedenstående dataetiske anbefalinger.

Dataetisk værdikompas

Dataetik betegner aktiv stillingtagen til og handling, som sikrer, at viden, der bliver opnået gennem data, ikke anvendes imod menneskets og grupperes legitime interesser. Med dataetik arbejder organisationer aktivt for at håndtere dataetiske problemstillinger i design, innovation og forretningsprocesser. Når vi taler om dataetik i relation til virksomheder, ligger ansvaret dermed ud over, hvad der følger af databeskyttelseslovgivningen. Dataetik handler om ansvaret for at gøre det rigtige, selv når ingen kigger. Som et fundament for at gennemføre dataetik i praksis har ekspertgruppen udarbejdet og navigeret efter et grundlæggende værdikompas, der også er anvendt som udgangspunkt for ekspertgruppens anbefalinger.

Dette betyder, at:

1. Nedenstående værdier skal være fundament for designet af datatekniske systemer.
2. Nedenstående værdier skal være fundament i opfølgende policy og mulig lovgivning.
3. Nedenstående værdier skal integreres i den daglige omgang med data og brug af de datatekniske systemer.

„Ethical behavior is about doing the right thing even when no one is watching – even when doing the wrong thing is legal.“

—SACHIN LODHA, TATA CONSULTANCY SERVICES, INDIEN

SELVBESTEMMELSE

Mennesket skal bevare mest mulig kontrol over egne data.

LIGHED OG RETFÆRDIGHED

Teknologien må ikke diskriminere.

VÆRDIGHED

Menneskets iboende værdighed skal vægtes over profit.

PROGRESSIVITET

De samfundsmæssige fremskridt ved brug af data kan opnås ved brug af dataetiske løsninger.

ANSVARLIGHED

Alle led skal være ansvarlige for konsekvenserne af deres teknologiske løsninger.

DIVERSITET

Flest mulige faggrupper med forskellig køn, alder, etnicitet osv. skal involveres i udviklingen af teknologiske løsninger.

SELVBESTEMMELSE

Menneskets selvbestemmelse prioriteres i alle dataprocesser. Det er det enkelte menneske, der ultimativt bør have kontrol over, hvad dets data bruges til og i hvilke sammenhænge.

VÆRDIGHED

Menneskets værdighed respekteres i alle dataprocesser. Dvs. at data ikke anvendes til at udnytte viden mod brugerens langsigtede interesser. Dette inkluderer fx brugen af de sidste nye teknologier og krypteringsmetoder, der beskytter persondata mod læk og misbrug, samt organisationsprocesser for eventuel dataanalyse og korrelation, der sikrer mennesket mod diskrimination og misbrug af dets data.

ANSVARLIGHED

Ansvar er en virksomheds „rettidige omhu“ i forhold til dataindsamling og -behandling. Der er således ansvar og medansvar for alle led i en databehandling. Dette indbefatter også medansvar for samarbejdspartnere og tredjeparters behandling og eventuel opbevaring af data i fremtiden.

LIGHED OG RETFÆRDIGHED

Der stiles mod en retfærdig balance i databehandling. Ved brug af machine learning og algoritmer til behandling af data arbejdes der aktivt for at forhindre uønsket bias i data (ved fx manuel sortering og oprydning i data), samt for at fremme design, der undgår kategorisering, som diskriminerer mellem fx befolkningsgrupper. Herunder vil rationalet og kriterier for metoder til at mindske bias og diskrimination altid være eksplicitte og åbne for revision.

PROGRESSIVITET

Avanceret dataanvendelse kan være med til at skabe store fremskridt for samfundet. Der bør skabes tekniske og organisatoriske løsninger, der understøtter etisk ansvarlig datahåndtering for at opnå disse fremskridt.

DIVERSITET

Diversitet (demografisk og fagligt) i teams, der arbejder med datasystemer, er essentielt. Det er for at sikre kompetencer, ud over de rent tekniske, til at identificere og håndtere sociale og etiske konsekvenser af databehandling samt for at sikre, at et repræsentativt udsnit af samfundets befolkningsgruppers behov, værdier og interesser tænkes ind fra starten, når datasystemer designes.

9 anbefalinger om dataetik

Ekspertgruppen anbefaler følgende:

1. RÅD FOR DATAETIK

Regeringen nedsætter et uafhængigt råd for dataetik. Rådet skal understøtte et løbende fokus på dataetik.

2. DEN DATAETISKE ED

Virksomhedsledere og medarbejdere tager aktivt stilling til og ansvar for dataetiske spørgsmål og dilemmaer ved at afgive en dataetisk ed.

3. DYNAMISK VÆRKTØJSKASSE

Den dynamiske værktøjskasse til dataetik skal understøtte eden og med værktøjer og redskaber bidrage til vidensløft og konkrete aktiviteter i danske virksomheder.

4. ERKLÆRING AF VIRKSOMHEDERS DATAETISKE POLITIK

Danmark skal, som det første land i verden, stille krav om, at de største danske virksomheder gør dataetik til en del af deres ledelsesberetning.

5. ET DATAETISK MÆRKE

Der indføres et dataetisk mærke, som kan vise, at et digitalt produkt lever op til dataetiske krav. Det gør det nemmere for forbrugerne at navigere mellem digitale produkter og for virksomheder at identificere ansvarlige partnere.

6. NATIONALT VIDENSLØFT

Befolkningens og erhvervslivets viden og indsigt i dataetiske problemstillinger løftes, så vi som samfund får større forståelse for muligheder og konsekvenser ved brug af data.

7. DANMARK SOM FRONTLØBER

Danmark er synlig og præger den europæiske og globale udvikling inden for dataetik ved at gå forrest på den internationale scene.

8. STIMULERING AF INNOVATION OG ENTREPRENØRSKAB

Innovation og entreprenørskab med fokus på nye dataetiske forretningsmodeller stimuleres via medfinansiering, øremærkning af bevillinger og gennem idékonkurrencer.

9. DATAETIK I OFFENTLIGE INDKØB

Det skal være et krav, at digitale løsninger, som den offentlige sektor køber eller får udviklet, er dataetiske, så det offentlige går foran og skaber efterspørgsel på innovative, dataetiske løsninger hos virksomhederne.

Anbefaling nr. 1

Råd for dataetik

Regeringen nedsætter et uafhængigt råd for dataetik.

FORMÅL

Formålet med Rådet for dataetik er:

- Understøtte innovation, som har fokus på nye dataetiske forretningsmodeller.
- Understøtte anvendelsen af dataetik i dansk erhvervsliv, så stadig flere virksomheder arbejder bevidst og målrettet med dataetik.
- Arbejde for, at ansvarlig tilgang til dataetik bliver et konkurrenceparameter både lokalt og internationalt.
- Arbejde for, at dataetik i det private erhvervsliv tænkes sammen med dataetik i den offentlige sektor.

HVORDAN

Rådets medlemmer skal virke som ambassadører for dataetik i er-

hvervslivet og skal repræsentere tværgående kompetencer og erfaring inden for bl.a. teknologi, virksomhedsdrift, filosofi og etik.

Rådet skal:

- Løbende opbygge faglig viden og indblik i aktuelle, dataetiske problemstillinger.
- Understøtte innovation, som har fokus på nye dataetiske forretningsmodeller. Dette kan eksempelvis ske gennem iværksættelse af idékonkurrencer, jf. anbefaling nr. 8.
- Komme med anbefalinger til fx Vækstfonden, Trade Council og de nye erhvervshuse om, hvordan man kan stimulere produkt- og forretningsudvikling ved at øremærke midler til dataetiske koncepter samt screening af koncepter ud fra en dataetisk vinkel, jf. anbefaling nr. 8.
- Udvikle, opdatere og sikre synlighed om den dataetiske ed og værktøjskassen til dataetik, jf. anbefaling nr. 2 og nr. 3, så der sikres en løbende understøttelse af formålet med anbefalingerne.
- Medvirke til udvikling af det dataetiske mærke, jf. anbefaling nr. 5.
- Rådgive regeringen om dataetiske problemstillinger vedrørende vores kritiske, digitale infrastruktur inden for en række sektorer som fx transport, forsyning og kommunikation.
- Undersøge dataetiske dilemmaer i forskellige brancher, herunder bl.a. sundhedsdata-branchen. På sundhedsdataområdet er der store sundheds- og innovationsmæssige potentialer, hvis data anvendes hensigtsmæssigt til forskning og udvikling. Samtidig er der vigtige etiske overvejelser om datadeling, anonymisering, kryptering, ejerskab over egne sundhedsoplysninger og sikker håndtering af data.
- Med udadvendt fokus både nationalt og internationalt stå for debatskabende aktiviteter, som bidrager til offentlig opmærksomhed og øget viden inden for emnet, jf. anbefaling nr. 6 og 7.
- På eget initiativ komme med anbefalinger til nye tiltag, som skubber virksomheder mod stadig mere bevidst og ansvarlig håndtering og anvendelse af data.
- Afgive en årlig redegørelse til regeringen, hvor det gennem-

gås, hvad der er sket på området det seneste år, herunder hvilke anbefalinger og aktiviteter rådet har igangsat.

- Rådet skal tilrettelægge sit arbejde, så arbejdet tænkes sammen med dataetik i den offentlige sektor.
- Rådet skal tilrettelægge sit arbejde, så det tænkes sammen med andre relevante initiativer. Da rådet arbejder med et område, som er i konstant udvikling, skal rådets opgaver løbende evalueres og tilpasses.

HVORFOR

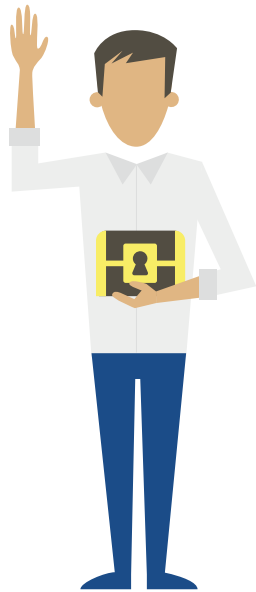
Dataanvendelse i erhvervslivet er i hastig udvikling. Det er derfor vigtigt, at der løbende er fokus på sammenhængen mellem avanceret dataanvendelse og tillid til, at virksomhederne håndterer data ansvarligt, så der bliver skabt muligheder for innovation og vækst. Det forudsætter, at der bliver sikret en varig forankring af relevante initiativer og opbygning af viden.

Hvis bæredygtig dataanvendelse skal gøres til et konkurrenceparameter for danske virksomheder, er der behov for et vedvarende fokus på omstillingen i erhvervslivet, herunder arbejdet med og udvikling af nye forretningsmodeller, som er dataetiske.

Ekspertgruppen har ud fra sit kommissorium alene arbejdet med den erhvervsrettede del af dataetik. Derfor har anbefalingen om et Råd for dataetik også dette fokus. Ekspertgruppen er fuldt bevidst om, at der i den offentlige debat om dataetik også er stort fokus på dataetik i den offentlige sektor. Arbejdet i ekspertgruppen har også vist, at der er en sammenhæng mellem dataetik i det private erhvervsliv og den offentlige sektor, og at de dataetiske problemstillinger ikke altid kan adskilles. Det vil derfor være afgørende, at der også arbejdes for at tage hånd om dataetiske problemstillinger i det offentlige.

„Why would ethics ever be a finished task in business? It is an ongoing human project.“

—SHANNON VALLOR, PROFESSOR - DEPARTMENT OF PHILOSOPHY, SANTA CLARA UNIVERSITY

Anbefaling nr. 2

Den dataetiske ed

Virksomhedsledere og medarbejdere, der arbejder med data, afgiver en dataetisk ed.

FORMÅL

Formålet med den dataetiske ed er:

- At virksomhedsledere og fagfolk, som arbejder med anvendelse af data, bevidst tager stilling til og ansvar for dataetiske spørgsmål og dilemmaer.
- At virksomhedsledere og deres medarbejdere tager ejerskab til en virksomhedskultur bygget på bevidste beslutninger om bæredygtig dataanvendelse.
- At give virksomhederne et konkret, lettilgængeligt værktøj, som kan bruges til at igangsætte vigtige, interne drøftelser om dataetik og ansvar både blandt nye og eksisterende medarbejdere.

- At virksomheden både internt og eksternt kan vise, at ansvarlig og bevidst omgang med data har høj prioritet.

HVORDAN

Med den dataetiske ed tilkendegiver virksomheder og den enkelte medarbejder, at de vil medvirke til at sætte dataetik på dagsordenen og løbende stille spørgsmål, som sikrer, at beslutninger om avanceret dataanvendelse og kunstig intelligens bliver taget på et velinformeret og etisk bevidst grundlag.

Ekspertgruppens oplæg til den dataetiske ed, som Rådet for dataetik har ansvaret for at udvikle og opdatere, kan findes i appendix, bilag 1 – „Den dataetiske ed“.

Værktøjskassen for dataetik, jf. anbefaling nr. 3, vil indeholde guidelines, der skal bidrage til at forstå og efterleve de enkelte budskaber i eden.

Edens indhold skal vedligeholdes af Rådet for dataetik, som skal sikre, at indholdet følger udviklingen på området og dermed opdateres, i det omfang det er nødvendigt for at sikre en løbende understøttelse af formålet med eden. Rådet har også ansvaret for at udbrede og skabe interesse for eden fx ved at skabe synlighed om de virksomheder, der arbejder aktivt med den dataetiske ed.

„Ethics is knowing the difference between what you have a right to do and what is right to do.“

—SACHIN LODHA, TATA CONSULTANCY SERVICES, INDIEN

HVORFOR

Den dataetiske ed skal være med til at sikre, at de dataetiske værdier kommer ud at leve og bliver en integreret del af kulturen i virksomheder, der arbejder med data. Gennem eden vil særligt virksomhedsledere, men også datafaglige medarbejdere, tage på sig at arbejde ansvarligt med håndtering af data og vise dette for omverdenen.

Anbefaling nr. 3

Dynamisk værktøjskasse til dataetik

Etablering af en dynamisk værktøjskasse til dataetik.

FORMÅL

Formålet med værktøjskassen er, at fagfolk og virksomheder kan få konkrete værktøjer, opdateret vejledning og anvisninger, som gør det nemt at indtænke og operationalisere dataetik i forbindelse med produkter, projekter og generelt dagligt arbejde.

HVORDAN

En dataetisk værktøjskasse skal bl.a. indeholde følgende elementer:

- Guidelines til, hvordan man tager dataetiske beslutninger i virksomheder, jf. anbefaling nr. 2 om den dataetiske ed.

- Praktisk information og guide til fx brug af big data, udformning af algoritmer og design af it-systemer.
- Konkrete eksempler på, hvordan virksomheder har arbejdet med dataetik, og hvordan dataetik kan anvendes som en konkurrencefordel.
- Skabelon og vejledning til ledelsesrapportering om dataetik.
- Linksamling med relevante links til forskning og bedste praksis.
- Onlineredskab til tjek af virksomhedens dataetiske modenhedsniveau.

Det anbefales, at virksomhederne udvikler et kompetencespor om dataetik, herunder til brug for identifikation af dataetiske dilemmaer og problemstillinger og bevidst og etisk korrekt håndtering af data i forbindelse med både nye produkter og daglig drift. Både i forhold til deres nyansatte og som en del af den løbende kompetenceudvikling af deres eksisterende medarbejdere. Den dataetiske værktøjskasse vil her kunne tjene som et redskab i undervisningen.

Formatet for den dataetiske værktøjskasse skal være digitalt, og indholdet under løbende udvikling. Ved udformningen skal der tages højde for, at virksomhederne har forskellig behov for information og vejledning afhængig af branche, størrelse, kompetencer og erfaring. Rådet for dataetik skal stå for etableringen og den løbende vedligeholdelse af værktøjskassen.

HVORFOR

Der er behov for hurtigt at gennemføre konkrete initiativer, så virksomhederne kan komme i gang med at håndtere de dataetiske dilemmaer, som allerede er en realitet, og som kun udvikler sig i takt med stigende dataanvendelse. Ekspertgruppen har haft en ambition om at gøre et meget abstrakt emne langt mere konkret og operationaliserbart.

Som led i arbejdet med den dataetiske ed, jf. anbefaling nr. 2, og et nationalt, dataetisk vidensløft, jf. anbefaling nr. 6, er der behov for et sted, hvor virksomhedsledere og fagfolk, der arbejder med data, nemt kan hente konkret viden om og værktøjer til, hvordan man agerer dataetisk i det daglige arbejde. En dataetisk værktøjskasse vil kunne understøtte dette arbejde.

Anbefaling nr. 4

Erklæring af virksomheders dataetiske politik

Virksomheder skal i henhold til årsregnskabsloven ved hvert årsregnskab erklære deres dataetiske politik.

FORMÅL

Formålet med at udvide ledelsesberetningen med en redegørelse om dataetik er:

- At Danmark som det første land i verden stiller krav om, at de største danske virksomheder aktivt tager stilling til deres ansvar for og arbejde med data.
- At skabe incitament til at arbejde aktivt med dataetik

som et konkurrenceparameter og skabe transparens på området, bl.a. over for investorer og andre virksomheder. Det skal give en firstmover-fordel og skabe grobund for, at nye dataetiske forretningsmodeller kan opstå.

HVORDAN

Virksomhederne skal i deres ledelsesberetning redegøre for deres arbejde med dataetik ved at forklare, hvorledes de har valgt eller fravalgt et fokus på dataetik i virksomhedens aktiviteter. Anbefalingen vil indebære en ændring af årsregnskabsloven.

Virksomheder, som ikke bliver omfattet af kravet i årsregnskabsloven, opfordres til frivilligt at redegøre for deres arbejde med dataetik.

HVORFOR

Der er brug for en efterspørgsel på dataetiske løsninger og for synlighed om, hvordan man som virksomhed arbejder med dataetik. En stor udfordring er i den forbindelse, at virksomheder og investorer mv. har vanskeligt ved at gennemskue, hvilke virksomheder, der bruger data på en etisk forsvarlig måde.

Der er endnu ikke – hverken nationalt eller internationalt – etableret en fælles forståelse af, hvordan den enkelte virksomhed bør arbejde med ansvarlig anvendelse af teknologi og data. Debatten om dataetik har paralleller til den debat om virksomheders sociale ansvar (CSR), som prægede globaliseringsdebatten i 1990'erne og 2000'erne, hvor der bl.a. var fokus på spørgsmålet om virksomheders sociale ansvar i forhold til produktionsforhold hos underleverandører rundt om i verden. Den øgede internationale arbejdsdeling rejste spørgsmål om ansvarlig vækst, men det var vanskeligt at definere præcis, hvad den enkelte virksomhed burde gøre. Ved at lade den enkelte virksomhed erklære sin egen politik undgår man på forhånd at definere, hvad den enkelte virksomhed bør gøre, men man fremmer samtidig transparens og et markedsfølsomt pres fra andre virksomheder, herunder investorer og leverandører.

Siden 2009 har de ca. 1200 største virksomheder i Danmark gennem årsregnskabsloven været forpligtet til at redegøre for deres arbejde med samfundsansvar i deres ledelsesberetning. Det vil sige, hvordan de integrerer hensyn til bl.a. menneskerettigheder, klima og miljø i deres forretningsstrategi og forretningsaktiviteter.

Med anbefalingen vil virksomhederne blive forpligtet til at forklare, hvorledes de har valgt eller fravalgt et fokus på dataetik i virksomhedens aktiviteter. Anbefalingen bygger på en kendt og etableret metode for virksomheder i deres arbejde med samfundsansvar, hvilket er en fordel for virksomhederne. Samtidig understøtter anbefalingen, at Danmark går forrest som rollemodel i forhold til arbejdet med dataetik.

Anbefaling nr. 5

Et dataetisk mærke

Der indføres et dataetisk mærke, som kan vise, at et digitalt produkt lever op til særlige krav, når der anvendes data.

FORMÅL

Formålet med et dataetisk mærke er at:

- Gøre det nemmere for forbrugerne at navigere mellem virksomheder, hjemmesider, apps, services og produkter, og give forbrugerne mulighed for at vælge det dataetisk ansvarlige alternativ.
- Reducere kompleksiteten for både forbrugere, der vælger virksomheder, og for virksomheder, der vælger underleverandører.
- Gøre det attraktivt for den enkelte virksomhed at håndtere data på en etisk ansvarlig måde og således understøtte dataetik som en konkurrencefordel.

- På kort sigt anbefales det, at Danmark går foran med et nationalt mærke, men på længere sigt er det afgørende at udvikle mærket til et europæisk eller globalt mærke, der giver forbrugere i alle lande mulighed for at identificere virksomheder, der agerer dataansvarligt på et ellers uoverskueligt digitalt marked.

HVORDAN

Mærket skal være synligt på virksomheders hjemmesider og ved de enkelte produkter eller services, fx ved køb i appstores. Kravene, der skal følges, for at en virksomhed må anvende det dataetiske mærke, skal tage udgangspunkt i fælles branchestandarder, certificeringer eller lignende. Mærket skal indeholde principper for etisk håndtering af data og løbende opdateres for at forblive relevant. Det er afgørende, at der tages ejerskab til det dataetiske mærke i erhvervslivet. Det anbefales, at mærket udvikles i samarbejde med og forankres i Rådet for dataetik, jf. anbefaling nr. 1, og bygger på erfaringer fra arbejdet med andre mærkningsordninger, fx e-handelsmærket, som drives af et partnerskab mellem erhvervsorganisationer, brugerorganisationer og faglige organisationer. Ved udviklingen af mærket skal der tages højde for snitflader til andre mærknings- eller certificeringsordninger, og det skal have for øje, at mærket på længere sigt skal kunne udvikles til et europæisk eller globalt mærke.

HVORFOR

For forbrugerne er det meget vanskeligt at gennemskue, hvilke virksomheder der bruger data på en etisk ansvarlig måde, og hvilke virksomheder der ikke gør. Det samme gør sig gældende for virksomheder, der skal vælge underleverandører. Det dataetiske mærke skal gøre det nemmere at navigere for alle parter.

„We don't know enough about the technology that we are using. It is often like fast-food. We get a box with very low nutritional value and consume it without thinking too much about it. We don't know if they are harvesting data in unethical ways.“

Anbefaling nr. 6

Nationalt, dataetisk vidensløft

Gennem landsdækkende og lokale initiativer løftes befolkningens viden om og indsigt i dataetiske problemstillinger.

FORMÅL

Formålet med et nationalt, dataetisk vidensløft er, at vi som samfund får udviklet vores forståelse for, hvordan data skabes, og hvad de anvendes til.

Vidensløftet bør fokusere på, at:

- Øge indsigt i dataetiske problemstillinger.
- Skabe opmærksomhed om konsekvenserne ved generel færden i den digitale verden.

- Skabe debat om, hvilke forventninger man som forbruger bør have til virksomheder, der har adgang til data, der er afledt af ens digitale liv.
- Bidrage til en bredere samfundsdebat om de dilemmaer, som anvendelse af data og kunstig intelligens, stiller os over for fx inden for sundhedsområdet.

HVORDAN

Vidensløftet bør sætte ind på fire områder, herunder i uddannelsesinstitutioner, forskning, i virksomheder og i den offentlige debat, og skal sammentænkes og gerne integreres med eksisterende initiativer.

UDDANNELSESINSTITUTIONER

Det anbefales, at den naturvidenskabelige dannelse øges med fokus på etik og filosofi – på tværs af alle uddannelser og uddannelsesniveauer – lige fra eleverne i folkeskolen, der skal lære at navigere forsvarligt ved brug af nye teknologier, til studerende, der gennem en tværfaglig tilgang til læring skal forstå, at de bidrager til et digitalt samfund med mange dataetiske faldgruber.

Generelt er der på alle niveauer i uddannelsessystemet brug for et obligatorisk vidensløft, der giver viden om, hvad data er, hvordan det bliver brugt, hvordan man som forbruger og borger navigerer med sine data, og hvilke konsekvenser til- og fravalg har for den enkelte og for samfundet.

VIRKSOMHEDER

Virksomheder kan med den dataetiske ed, jf. anbefaling nr. 2, og værktøjskassen for dataetik, jf. anbefaling nr. 3, sætte konkrete initiativer, som sikrer vidensløft blandt både ledelse og medarbejdere, i gang.

DEN OFFENTLIGE DEBAT

Det anbefales, at der iværksættes landsdækkende oplysningskampagner og events, som udbreder kendskabet til dataetik. Kampagnerne kan understøttes af public service-medier.

FORSKNING

Det anbefales, at der afsættes midler til tværfaglig forskning i dataetik og brugen af data, herunder privacy-by-design og dataetik-by-design, for at understøtte det generelle samfundsmæssige vidensløft og bevidstgørelse.

Som en del af anbefalingen foreslås det, at der én dag om året fx under overskriften DigiTalSammen sættes ekstra fokus på området på alle niveauer i samfundet lige fra folkeskolen til Folketinget og i medierne med fx events, debat, temaarbejde, konferencer og lignende.

Ekspertgruppen foreslår også, at der afsættes midler til udvikling af digitale værktøjer, der gør dataetiske dilemmaer relevante og tilgængelige – fx værktøjer der gør det muligt at „lege“ sig igennem de etiske problemstillinger.

HVORFOR

Vi er endnu ved at lære at navigere i den digitale verden og forstå de tilsigtede og utilsigtede konsekvenser, der er ved at bruge de digitale tjenester, vi omgiver os med i hverdagen. Der er talrige eksempler på, hvordan data fra ubekymrede brugere af „gratis“-tjenester bliver det egentlige produkt i en virksomheds forretningsmodel, uden at brugeren er bevidst om det.

Nye måder at kommunikere på via digitale platforme fører til etiske udfordringer, i forhold til hvad man må og ikke må dele, og hvad privatliv egentlig er for en størrelse.

I nogle tilfælde risikerer vi, at data anvendes på en måde og i et omfang, som vi ikke vil være en del af. I andre sammenhænge har vi et ønske om, at data anvendes i videst muligt omfang, fordi det kan være med til at hjælpe os.

Vi har rettigheder til vores egen data, men har fællesskabet også ret til vores data? Hvad er de nye sociale kontrakter, hvad er de nye balancer mellem individ og fællesskab?

Det gælder fx på sundhedsområdet, hvor det kan tænkes, at det er til alles bedste, at sundhedsdata stilles til rådighed for forskning og udvikling i nye behandlinger.

Vi skal som samfund lære at navigere i den digitale verden og forholde os kritisk til, hvor vi mener, at grænsen for dataanvendelse går, og hvad god digital etik er.

Der er derfor behov for et nationalt vidensløft, hvor vi som samfund får udviklet vores fundamentale forståelse for, hvordan data

skabes, og hvad den anvendes til, samt hvordan vi finder balancen imellem individet og fællesskabet.

„Teaching ethics to technologists is particularly critical because they are building the systems that impact millions of people’s life. They need to understand something about the consequences of the decisions they are making.“

—MEHRAN SAHAMI, PROFESSOR - COMPUTER SCIENCE, STANFORD

Anbefaling nr. 7

Danmark som frontløber for dataetik

Danmark går forrest og sætter fokus på dataetik internationalt.

FORMÅL

Formålet med anbefalingen er at sikre, at Danmark som digital frontløber er med til at præge den europæiske og globale udvikling inden for dataetik.

HVORDAN

Danmark gør en aktiv indsats internationalt inden for arbejdet med dataetik. Det kan bl.a. ske ved, at der gennemføres et årligt internationalt topmøde i Danmark om dataetik, at der årligt uddeles en dataetisk pris til en virksomhed, der har gjort en ekstra indsats på det dataetiske område, at der arbejdes med et

internationalt anerkendt index, som måler digital parathed med fokus på dataetik, og at der deltages aktivt i arbejdet med at udvikle globale standarder for dataetik.

Derudover skal Danmark gøre en aktiv indsats for at fremme den danske tilgang til dataetik i internationale fora som fx EU, OECD, FN og World Economic Forum med henblik på at skabe internationale løsninger på et internationalt problem.

Som en del af arbejdet skal der fastlægges og følges en kommunikations- og brandingstrategi med fokus på Danmark som frontløber for dataetik.

HVORFOR

Danmark har som digitalt foregangsland gode muligheder for at være med til at præge den europæiske og internationale udvikling i retningen af en mere ansvarlig anvendelse af teknologi og data. Værdier som tillid, demokrati, ansvar og selvbestemmelse gennemsyrrer det danske samfund. Ved at tage teten internationalt kan Danmark være med til at sikre, at de danske værdier er med til at forme de langsigtede internationale løsninger på området.

Ekspertgruppen tror på, at store dele af det danske erhvervsliv vil støtte op om den dataetiske dagsorden og være i stand til at udnytte dataetik som en konkurrencefordel på de globale markeder. Det langsigtede projekt er at fremme en dansk tilgang til dataetik i international sammenhæng.

„I am really happy to see a data ethics initiative being put into action (the first of its kind?). I applaud Denmark for having such foresight to tackle this issue today.“

—SHOMIT GHOSE, VENTURE CAPITALIST, SILICON VALLEY

Anbefaling nr. 8

Stimulering af innovation og entreprenørskab med fokus på dataetik

Innovation og entreprenørskab med fokus på dataetiske koncepter skal stimuleres.

FORMÅL

Formålet med at stimulere innovation og entreprenørskab med fokus på dataetik er at udvikle nye forretningsmodeller, som kan udnytte de muligheder, der vil opstå nationalt og internationalt, i takt med at et øget forbrugersegment vil interessere sig for dataetiske løsninger.

HVORDAN

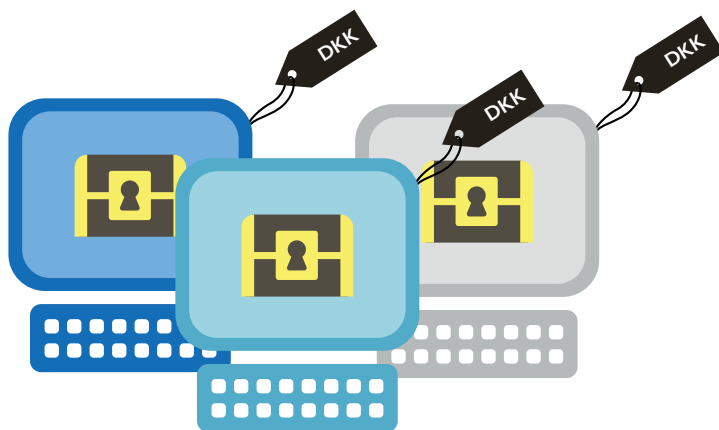
Regeringen skal sætte fokus på en kickstart af nye dataetiske forretningsmodeller ved at støtte op om det danske iværksætterøkosystem med et særligt fokus på dataetik. Man kan fx medfinansiere events, samtalsaloner og andre private initiativer, der styrker økosystemet og som har særligt fokus på dataetik. Derudover kan regeringen gennem de eksisterende erhvervs- og innovationspolitiske instrumenter i fx Vækstfonden stimulere produkt- og forretningsudvikling ved at øremærke midler til dataetiske koncepter samt screening af koncepter, som aktivt indtænker en dataetisk vinkel.

I tillæg til det bør der igangsættes forskellige former for idékonkurrencer, som kan stimulere idéudvikling og indhente nye, friske kompetencer fra forskellige fagområder.

Et særligt interessant redskab til at understøtte udvikling inden for dataetik er idékonkurrencer i form af challenges. En challenge er en problemstilling, som bliver lagt ud til et åbent publikum, som kan deltage ved at byde ind med løsninger. En challenge-udbyder kan være en privat virksomhed eller en offentlig organisation. Ved at deltage i en challenge kan en virksomhed, forening m.fl. være med til at præge dagsordenen for dansk innovation, give ny inspiration og bidrage med tanker og viden til andres idéer. Det er en mulighed at lave målrettede aktiviteter på den allerede eksisterende platform challenges.dk. Men der kan også i andre sammenhænge udbydes dataetiske problemstillinger for at give virksomhederne incitament til at udvikle innovative løsninger, herunder nye forretningsmodeller, baseret på dataetik.

HVORFOR

Et stærkt erhvervsliv kommer ikke af sig selv. Fokus på en kickstart af nye dataetiske forretningsmodeller giver et erhvervsmæssigt rygstød til en ny spirende industri. Dette skal bidrage til at gøre dataetik til et konkurrenceparameter ved at give danske virksomheder mulighed for at udvikle dataetiske forretningsmodeller, som giver forbrugere og virksomheder muligheder for at tilvælge dataetiske alternativer. Derved undgås datamonopoler og situationer, hvor forbruger og virksomheder reelt ikke har et valg.

Anbefaling nr. 9

Dataetik i offentlige indkøb

Digitale løsninger, som den offentlige sektor køber eller får udviklet, skal være dataetiske.

FORMÅL

Formålet er, at det offentlige går foran og skaber efterspørgsel efter innovative, dataetiske løsninger. Det vil være med til at skabe et privat marked for nye ansvarlige forretningsmodeller, som danske virksomheder kan nyde fordel af.

HVORDAN

Det skal være et krav for staten, kommuner og regioner, at de digitale løsninger, som de køber eller får udviklet, er dataetiske. Det kan ske ved at stille konkrete systemkrav om fx indbygning af transparens i it-systemer i forhold til avanceret dataanvendelse eller krav til dokumentation af, hvordan et givet resultat er fremkommet. Det kan også ske ved at stille krav om, at de digitale løsninger, som staten, kommuner og regioner indkøber eller får udviklet, bærer det dataetiske mærke.

HVORFOR

I forhold til at fremme dataetiske iværksættere og nye forretningsmodeller er der en særlig udfordring, da offentlige digitaliseringsløsninger ofte udbydes i meget store udbud, hvilket kan gøre det vanskeligt for nye, mindre virksomheder at være med til at udvikle fremtidens innovative løsninger.

Gennem en stærk efterspørgsel kan det offentlige være med til at stimulere et marked for dataetiske løsninger. Det vil skabe grobund for udvikling af nye dataetik-by-design-løsninger, hvor danske virksomheder kan opnå en konkurrencemæssig fordel, som efterfølgende kan udnyttes globalt.

Ekspertgruppen om dataetiks opgave og arbejdsform

Ekspertgruppen om dataetik blev nedsat i marts 2018 på baggrund af en beslutning i Disruptionrådet. Ekspertgruppens opgave har været at drøfte, hvordan virksomheder kan håndtere de etiske udfordringer, der er forbundet med brugen af data og nye digitale forretningsmodeller, der konstant er under udvikling, og komme med anbefalinger, der kan bidrage til ansvarlig og bæredygtig anvendelse af data i erhvervslivet. Anbefalingerne skal bidrage til at sikre gode rammer for virksomhederne, så Danmark har en konkurrencedygtig og digital privat sektor, der står rustet til fremtidens forandringer.

Medlemmerne af ekspertgruppen repræsenterer relevante kompetencer inden for dataetik, teknologianvendelse og virksomhedsledelse.

Ekspertgruppen har i sin proces lagt stor vægt på en levende samfundsdebat om ansvarlig og bæredygtig anvendelse af data. Spørgsmålene om, hvad der er god dataetik, og hvad det er for en verden, vi ønsker, besvares bedst ved først og fremmest at have en debat i samfundet. Ekspertgruppen har derfor afholdt en række åbne møder, såkaldte „samtalesaloner“, bl.a. på Folkemødet for at indsamle viden og input fra interesserede borgere, virksomheder, forskere og andre eksterne eksperter på område. Derudover var dataetik et af hovedemnerne for Techfestivalen i København i starten af september 2018. Endelig har ekspertgruppens formand været aktiv i den offentlige debat om dataetik, herunder holdt møder med og oplæg for en række interessegrupper, og hun har derudover været på studieture til Indien og USA for at drøfte dataetik med en lang række eksperter.

For at understøtte transparens i processen har ekspertgruppen også fra begyndelsen haft en hjemmeside – dataetikdk.dk – med information om arbejdet samt en postkasse – dataetik@erst.dk – hvor offentligheden har kunnet henvende sig med input til ekspertgruppen.

I ekspertgruppen har vi arbejdet ud fra disse principper:

INVOLVERING

Ekspertgruppen ønsker at arbejde aktivt sammen med og få input fra en lang række interessenter. Involvering sker gennem åbne samtalsaloner, en åben mailboks og formandens outreach blandt virksomheder og organisationer.

TRANSPARENS

Det er vigtigt, at det er nemt at forstå ekspertgruppens arbejde, og hvordan man kan bidrage, finde information og komme i dialog med ekspertgruppen om dataetik. Derfor er offentligheden inviteret, og store dele af ekspertgruppens arbejde dokumenteres på gruppens blog på dataetikdk.dk og på sociale medier.

DIVERSITET

Sammensætningen af ekspertgruppen samt de øvrige eksperter, meningsdannere og deltagere bør være divers, så det sikres, at forskellige stemmer og perspektiver bringes i spil.

UDFORDRE

Det er afgørende, at der i alle faser af ekspertgruppens arbejde er fokus på at udfordre perspektiver, normer og vanetænkning, så outputtet står stærkt og nytænkende, og så alle, der har deltaget i processen, har lært noget nyt.

EKSPERTGRUPPENS MEDLEMMER

Christiane Vejlø, formand

CEO Elektronista Media

Alice Borgen

Country Manager IBM Hybrid Cloud

Erik David Johnson

Principal AI Specialist hos Delegate

Gregers Wedell-Wedellsborg

Adm. direktør i Matas

Gry Hasselbalch

Medstifter af tænketanken DataEthicsEU

Henrik Iskov Christensen

*Professor og direktør for institut for Contextual Robotics,
UC San Diego*

Mikkel Holm Sørensen

Adm. direktør i KL.7

Morten Primdahl

Medstifter af Zendesk

Pernille Erenbjerg

Adm. direktør i TDC

Steen Rasmussen

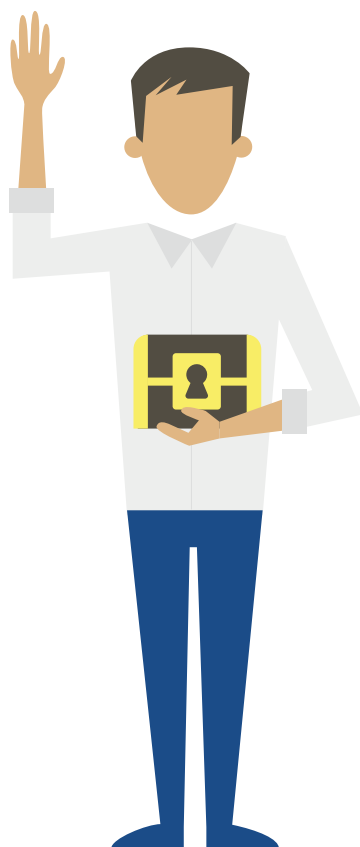
Professor og centerleder på Syddansk Universitet

Thomas Damkjær Petersen

Formand for ingeniørforeningen IDA

Thomas Madsen-Mygdal

Adm. direktør for TwentyThree

Data i menneskets tjeneste

Appendix

Appendix

Ekspertgruppens anbefalinger tager udgangspunkt i kommissoriet for ekspertgruppen og bygger på et grundlag af ekspertgruppemøder, åbne samtalesaloner, internationale observationer og studieture til Indien og USA.

Derudover har ekspertgruppen i øvrigt fundet inspiration og input til arbejdet i litteratur, artikler osv.

Den teknologiske udvikling, som har givet anledning til drøftelserne om ansvarlig dataanvendelse, er også nærmere beskrevet i dette appendix.

I dette appendix findes også den dataetiske ed.

Indhold

- 4 Den dataetiske ed (bilag 1)**
- 5 Ekspertgruppens kommissorium (bilag 2)**
- 9 Den teknologiske udvikling (bilag 3)**
- 15 Internationale observationer (bilag 4)**
- 17 Opsamling fra samtalesaloner (bilag 5)**
- 20 Opsamling fra Techfestival 2018 (bilag 6)**
- 22 Opsamling fra studierejser til Indien og USA (bilag 7)**

Den dataetiske ed

I vores virksomhed tager vi aktivt stilling til dataetiske spørgsmål og dilemmaer for at træffe bevidste beslutninger om bæredygtig dataanvendelse.

Vi vil som virksomhed gå foran i arbejdet med ansvarlig anvendelse af data. Det betyder, at vi aktivt tager stilling til følgende spørgsmål:

- 1 -

Hvordan kan vi arbejde med privacy-by-design og dataminimering, når vi skaber nye produkter?

- 2 -

Hvad gør vi, for at vores anvendelse af data ikke er diskriminerende eller biased over for fx køn, etnicitet eller befolkningsgrupper?

- 3 -

Hvordan arbejder vi med data på en transparent og åben måde?

- 4 -

Hvordan sikrer vi, at data ikke anvendes på en måde, som vildleder brugerne eller skaber afhængighed?

- 5 -

Hvordan arbejder vi for, at brugerne får mest mulig værdi ud af de data, vi indsamler?

- 6 -

Hvem drager fordele af de beslutninger, vi træffer, for hvem er de en ulempe, og hvem kan utilsigtet udnytte dem?

- 7 -

Er der den fornødne diversitet i sammensætningen af vores datafaglige medarbejdere (bl.a. kompetencer, miljø og faglig baggrund)?

- 8 -

Hvordan sikrer vi, at vi har de nødvendige kompetencer og er opdateret på relevante dataetiske dilemmaer?

- 9 -

Hvordan håndterer tredjeparter de data, som de behandler for os?

Ekspertgruppen om dataetik

Baggrund

Digitalisering og dataanvendelse rummer et stort potentiale for vækst og innovation, og giver mulighed for at udvikle nye tjenester og produkter, der ikke tidligere er set.

Samtidig stiller brugen af digitale løsninger og data os over for en række etiske dilemmaer, fx i forhold til privatlivets fred, gennemsigtighed og ansvar ved brug af algoritmer. På samme måde rejser det spørgsmål om ejerskab og adgang til big data. Hvis potentialet skal indfries, forudsætter det derfor, at der i samfundet er tillid til, at de nye teknologier og data anvendes på en ansvarlig måde.

Med strategi for Danmarks digitale vækst har regeringen sat dataetik på dagsordenen og lagt op til, at der skal laves anbefalinger for dataetik.

Dataetik er et tema, som er blevet centralt som følge af de nye teknologier og store mængder data. Hverken nationalt eller internationalt er der etableret en fælles forståelse af, hvad dataetik indebærer, eller hvordan der kan fremmes en mere ansvarlig anvendelse af teknologi og data.

Samtidig er der en tendens til, at forbrugerne vælger ”gratis” tjenester, selvom de har betænkeligheder ved at betale med deres data, ligesom tilgængelige alternative løsninger med bedre databeskyttelse umiddelbart ikke har vundet udbredelse.

I forhold til persondata findes der allerede regler, der tager sigte på at beskytte borgernes privatliv. Fra den 25. maj 2018 finder reglerne i den nye databeskyttelsesforordning anvendelse i Danmark og i resten af EU. Arbejdet med dataetik vil skulle tage højde for denne regulering. Det bemærkes i den forbindelse, at der også i regeringen arbejdes på en samlet strategi for beskyttelsen af danskernes personoplysninger. Denne strategi forventes færdig i foråret 2018.

Dataetik er også relevant for offentlige myndigheders anvendelse af data. Særligt set i lyset af regeringens sammenhængsreform, hvor ambitionen bl.a. er, at den offentlige sektor i højere grad skal bindes sammen digitalt. I regi af arbejdet med sammenhængsreformen samt den fællesoffentlige

digitaliseringsstrategi arbejdes der allerede på tiltag, der skal sikre ansvarlig anvendelse af data i det offentlige. Endvidere har regeringen og KL besluttet, at de sammen vil udarbejde et sæt dataetiske principper for anvendelsen af persondata på folkeskoleområdet, henset til at den øgede anvendelse af data på området skærper behovet for tryghed hos både skoler, lærere, elever og forældre om, hvordan data håndteres. Principperne forventes klar i foråret 2018.

Sundhedsområdet er herudover et af de områder, hvor der har været et særligt fokus på potentialerne i anvendelse af data. Regeringen har sammen med Folketingets partier indgået en politisk aftale, ”Bedre sundhed gennem moderne og sikker brug af data”, om syv principper for moderne og sikker brug af offentlige sundhedsdata, der er pejlemærker for udviklingen af sundhedsdataområdet. Principperne har blandt andet fokus på datasikkerhed, patientsikkerhed og sammenhæng, kvalitet og udvikling samt åbenhed og gennemsigtighed. Med udgangspunkt i principperne skal der arbejdes på at etablere og udbygge data- og forskningsinfrastrukturer, der muliggør en aktiv anvendelse af sundhedsdata på sikker vis, uden at den enkelte borgeres identitet bliver kompromitteret. Det skal bidrage til, at potentialerne i sundhedsdata til at forbedre og innovere sundhedsvæsenet realiseres. Sundhedsdata vil indgå som et tema i ekspertgruppens arbejde.

Disruptionrådet har d. 12.-13. marts 2018 haft en første drøftelse af temaet dataetik med henblik på udarbejdelsen af anbefalinger for ansvarlig og bæredygtig anvendelse af data i virksomheder. Drøftelsen berørte en række emner og udfordringer i forbindelse med dataetik og ansvarlig dataanvendelse, herunder dilemmaer inden for life science, det offentliges anvendelse af data samt muligheden for, at dataetik – med inspiration fra CSR-arbejdet – bliver en konkurrenceparameter for danske virksomheder.

Ekspertgruppens opgave

Erhvervsministeren har i forbindelse med drøftelsen i Disruptionrådet nedsat en ekspertgruppe om dataetik.

Ekspertgruppen skal udarbejde en rapport med anbefalinger, der kan bidrage til ansvarlig og bæredygtig anvendelse af data.

Det skal medvirke til at indfri potentialet ved digitalisering og dataanvendelse ved at sikre borgeres og virksomheders tillid til, at data anvendes på en ansvarlig måde.

Arbejdet i ekspertgruppen skal primært fokusere på, hvordan *virksomheder* kan håndtere de etiske udfordringer, der er forbundet med brugen af data og nye digitale forretningsmodeller, der konstant er under udvikling.

Ekspertgruppen skal som en del af arbejdet bl.a. se på:

- Udfordringer og dilemmaer, der skal adresseres gennem dataetiske anbefalinger.
- Erfaringer fra andre relevante lande samt internationale organisationer, herunder EU.
- Temaer og værdier som et sæt dataetiske anbefalinger skal favne.
- Tværgående principper, som kan viderebearbejdes i de enkelte virksomheder og erhverv mhp. at fastlægge mere specifikke principper.
- Tiltag, der kan skabe øget efterspørgsel efter dataetik hos forbrugerne.
- Mulige tiltag, der kan styrke virksomheders ansvarlige anvendelse af data, eksempelvis via regulering eller internationale standarder.
- Områder, hvor dataetik er mest relevant, og hvor de etiske dilemmaer er størst, fx sundhedsområdet.
- Forslag til det videre arbejde med dataetik såvel nationalt som internationalt, som kan indgå i regeringens opfølgning på anbefalingerne.

Anbefalingerne forventes også at skulle bidrage til en bredere debat i samfundet om dataetik og tjene som inspiration for virksomheder, der arbejder med privacy, gennemsigtighed ift. data og problemstillinger omkring ejerskab af data, som en del af deres strategi og forretningsmodel. Dataetiske anbefalinger kan således være med til at understøtte udbuddet og efterspørgslen efter en anden og mere åben tilgang til data, hvor fx forbrugerne har mere kontrol over egne data, og hvor der er øget gennemsigtighed med virksomhedernes håndtering og anvendelse af data. Anbefalingerne om dataetik kan herudover – med inspiration fra de danske erfaringer med at sætte CSR på den internationale dagsorden – være med til at understøtte, at Danmark sætter sit præg på den internationale debat om dataetik.

Organisering og proces

Ekspertgruppen, som er nedsat af erhvervsministeren, er sammensat af repræsentanter med kompetencer inden for dataetik, teknologianvendelse, virksomhedsledelse m.m., samt relevante medlemmer fra Disruptionrådet.

Ekspertgruppens medlemmer er:

- Christiane Vejlø (formand), CEO Elektronista
- Gregers Wedell-Wedellsborg, adm. direktør Matas
- Pernille Erenbjerg, adm. direktør TDC
- Erik David Johnson, IT-konsulent og manager Netcompany
- Steen Rasmussen, professor SDU
- Thomas Madsen-Mygdal, CEO TwentyThree
- Thomas Damkjær Petersen, formand IDA
- Gry Hasselbalch, medstifter af tænketanken DataEthics

- Henrik Iskov Christensen, professor og direktør for institut for Contextual Robotics, UC San Diego
- Mikkel Holm Sørensen, direktør /KL.7
- Morten Primdahl, medstifter Zendesk
- Alice Borgen, Country Manager IBM – Watson, IoT

Ekspertgruppen sekretariatsbetjenes af Erhvervsministeriet med inddragelse af en tværministeriel arbejdsgruppe bestående af Sundhedsministeriet, Undervisningsministeriet, Beskæftigelsesministeriet, Justitsministeriet, Udenrigsministeriet og Finansministeriet. Ekspertgruppen kan inddrage øvrige eksperter på konkrete områder.

Ekspertgruppen skal aflevere rapporten med anbefalinger ultimo 2018. Udkast til rapport skal drøftes på Disruptionrådets møde d. 12.-13. september 2018 med henblik på, at rådet kan give deres input til anbefalingerne.

Den teknologiske udvikling

Der er seks faktorer, som har haft en stor indflydelse på den teknologiske udvikling, og som er relevante, når man forholder sig til dataetik. De er:

1. Datakraft
2. Hukommelseskapacitet
3. Datakommunikation
4. Algoritmer til dataanalyse
5. Datakilder
6. Sikkerhedsmetoder

Det er vigtigt at bemærke, at de enkelte faktorer har haft en eksponentiel udvikling, men at specielt koblingen af disse faktorer forventes at have en stor indflydelse på den videre udnyttelse af datateknologi.

1. DATAKRAFT

Gennem de seneste 50 år har vi oplevet en enorm udvikling i adgang til datakraft. Ifølge Moores lov fordobles processor-kapaciteten hver 18. måned. I dag har vi mere datakraft i en mobiltelefon, end der var i en PC for 10 år siden. Ud over almindelige computerprocessorer (CPU'er) er der også sket en udvikling af grafikprocessorer (GPU'er), som oprindeligt var udviklet til brug for simulering og dataspil. Disse processorer har vist sig også at være særdeles anvendelige i forbindelse med analyse af store datamængder og kryptering af data.

Udviklingen i dataprocesseringskapacitet giver helt nye muligheder for at analysere personers opførsel og udnytte den information til at levere bestemte produkter og oplevelser til brugeren.

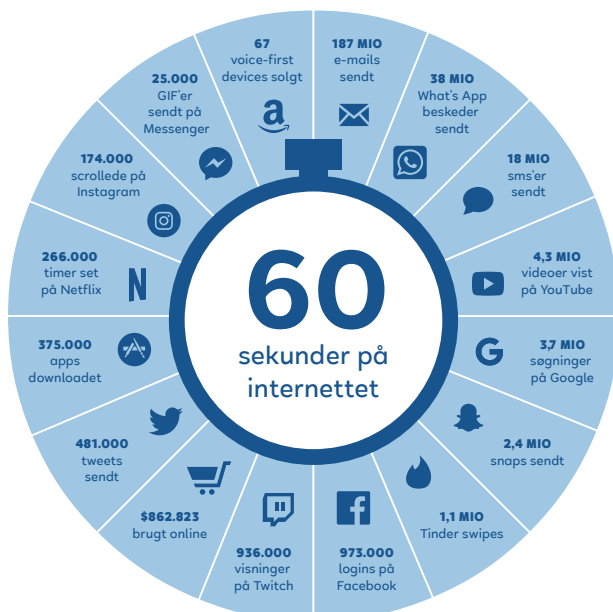
2. HUKOMMELSESKAPACITET

Oprindeligt blev data lagret på fysiske medier som hulkort og databånd. Senere var floppydiske og magnetbånd de bedste medier til lagring og transport af data. I nyere tid anvendes hukommelseskort direkte til lagring og transport. Til større datamængder anvendes lagring af data i en virtuel sky. Der er i dag en lang række leverandører af datalagring, som er ekstremt billige. Det er derfor muligt at lagre anselige data om brugere og udnytte disse i forskellige applikationer fra medicinsk diagnostik til levering af kundetilpassende reklamer. Dette muliggør en ny grad af kundetilpasning brugt i alt lige fra musiktjenester til videofilm og spil, men også i forbindelse med fx reklamer.

3. DATAKOMMUNIKATION

Udbredelsen af internettet, som i dag har over 4 milliarder brugere, har givet mange muligheder for kommunikation og udbud af tjenester. Figur 1 viser et repræsentativt billede af de typer af data, der sendes via internettet hvert minut.

Adgangen til højkapacitetsdatakommunikation giver nye muligheder for at overføre data til brugere og skabe nye typer af samarbejde og interaktion. Ifølge Nilson Norman Group øges adgangen til båndbredde med 50 pct. hvert år eller fordobles hvert andet år. Det vil sige, at adgang til kapacitet forøges med 5700 pct. over en 10 års-periode, hvilket har muliggjort udbredelsen af sociale medier, video-on-demand-tjenester osv. Den generelle udvikling kan ses i figur 2.

Figur 1. Datakommunikation via internettet hvert minut.

Kilde: wearesocial.com/us/blog/2018/01/global-digital-report-2018

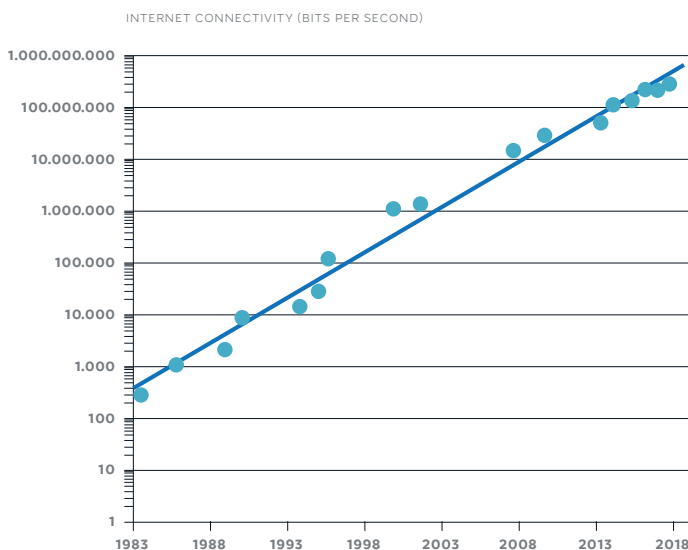
4. ALGORITMER TIL DATAANALYSE

Gennem de seneste 40 år er der sket et dramatisk skift i de algoritmer, som udnyttes til dataanalyse. Oprindeligt var metoder til dataanalyse modelbaserede. Det vil sige, at der er en model, som beskriver et fænomen, og data tilpasses modellen. Typisk anvendes dataanalysen til klassifikation af data eller til regressionsanalyse.

1. Ved klassifikation af data opdeles data i et antal forskellige klasser i henhold til indhold og den underliggende model. Klassifikation af data udnyttes for eksempel til at bestemme typen af en film – klassiker, drama, krimi, romantisk osv.
2. Ved regressionsanalyse anvendes en model til at bestemme tendenser i de underliggende data. Regressionsanalyse benyttes fx til at forudsige, hvilke andre film en bruger er interesseret i. Det sker på basis af, hvilke film personen allerede har set.

En nyere type af metoder til dataanalyse anses for at være modelfri. Det betyder, at man bygger en model til klassifikation eller regression direkte fra de underliggende data. Disse metoder har vundet stor udbredelse, efterhånden som man har fået adgang til store mængder af data og tilhørende processorkapacitet til at analysere disse data.

Eksempelvis er det i dag muligt at analysere en computerbrugers ansigtsudtryk og bestemme, om brugeren er glad, sur, engageret eller keder sig. Det kan anvendes til at styre det videre engagement

Figur 2. Internetkapacitet for normale husstande og udviklingen over de seneste 35 år.

Kilde: nngroup.com/articles/law-of-bandwidth/

i for eksempel et spil eller interaktion med en læge. Tilsvarende anvender firmaer som DHL, Fedex og UPS i dag systemer med op til 18 kameraer i deres biler for at sikre, at chaufføren ikke kører for hurtigt, sover under kørslen eller anvender sin mobiltelefon. Hvis chaufføren foretager sig noget, som ikke er lovligt, sender bilen automatisk information til firmaet, som herefter kan håndtere forholdet over for chaufføren. Disse systemer er allerede installeret i mere end 200.000 biler, som kører mere end 100 millioner km hver uge, og de ser mere end 100 ulykker hver dag.

I dag er kendte, succesfulde anvendelser af kunstig intelligens i Danmark stadig forholdsvis få og typisk centreret omkring praktiske forretningsapplikationer såsom afsløring af svindel, prognoser for kundeafgang og personalisering. Det er discipliner, hvor kunstig intelligens benytter modeller til at lære mønstre i historisk data om brugernes adfærd.

5. DATAKILDER

Der er i dag en lang række muligheder for at ekstrahere data om en bruger. Dette skyldes først og fremmest, at de fleste daglige aktiviteter efterlader et digitalt fodspor, efter at aktiviteterne er udført. Det er relativt nemt at følge, hvad personer har søgt efter på internettet, hvad de har købt via en e-handelsportal, deres aktiviteter på sociale medier osv. Der er mange måder, hvorpå data om en bruger kan følges via deres digitale fodspor, og det kan bruges til at styre, hvilken information de får, sende dem reklamer eller bestemme, hvilke aktiviteter der er typiske hhv. atypiske. Bl.a. banker anvender informationen til at klassificere potentielt atypiske aktiviteter - fx ulovlig brug af et kreditkort.

Vi ser en øget opmærksomhed om, hvilke oplysninger brugere giver væk. De nye EU-regler om databeskyttelse (GDPR) har bl.a. til formål at sikre, at individuelle brugere har større indsigt i, hvilke oplysninger de deler med forskellige tjenester. Som et eksempel er biler fra Tesla i konstant kontakt med fabrikken og sender information om brugerens adfærd, hvor de kører, hvor aggressivt de kører osv. Denne information er også af stor interesse for forsikringsselskaberne. Tilsvarende anvender de nye hjemmeautomatiseringssystemer som Amazons Echo 6-10 mikrofoner, der lytter til aktiviteter i et hjem. Det er muligt at bruge den information til at analysere, hvornår beboerne ser fjernsyn, sover, laver mad, holder fester osv. Det rejser spørgsmål om, hvorvidt det er i orden, at et

firma lytter med på, hvad der foregår i folks hjem, og om folk er vidende om, at de giver tilladelse til, at et produkt opfanger data i deres hjem og udnytter disse til at styre, hvilken information de får i fremtiden.

De fleste mobiltelefoner har indbyggede positionstjenester, som kan sende information til mobilselskaber, IT-leverandører og applikationsleverandører. Denne information er for eksempel vigtig, hvis man ringer til 112, så alarmtjenesten ved, hvor man befinder sig i forbindelse med en ulykke. Der er dog mange andre muligheder for at udnytte den information til at sende reklamer, adfærdsanalyse osv.

Det er vigtigt at være opmærksom på, at der ofte er anseelig støj forbundet med datakilder. Der kan eksempelvis være flere personer, som bruger den samme telefon eller web-browser.

6. DATASIKKERHED

Efterhånden som man oplever forskelligt misbrug af data, har datasikkerhed fået stadig større betydning. I dag har de fleste websteder en mulighed for at anvende sikre kommunikationsfaciliteter, som gør at fx bankinformation kun vanskeligt kan opsnappes af andre.

Der er mange muligheder for at anvende sikre datanetprotokoller som virtuelle datanet. Det er dog begrænset, hvor mange personer som udnytter disse muligheder. Antallet af ulovlige transaktioner i forhold til det totale antal transaktioner er stadig relativt lille. Der er dog en stigende grad af tyveri af identitetsoplysninger, som kan bruges til at sende falsk information, stjæle penge osv. (identitetstyveri).

Udbredelsen af digitale penge og banktransaktioner har givet et nyt fokus på sikkerhed. Dette har bl.a. andet ført til fremkomsten af blockchain-metoder, hvor det er muligt at have en „dagbog“, som følger data. Det gør det muligt at se, om nogen har manipuleret data eller udført ulovlige transaktioner for et dataobjekt. Det er fx vigtigt i forbindelse med overførsel af penge.

Disse nye metoder er relativt beregningskrævende. Efterhånden som beregningskapaciteten forøges, og der kommer nye teknikker til kryptering, vil vi imidlertid se en stor udbredelse af disse teknikker til håndtering af banktransaktioner, sundhedsinformation osv.

Internationale observationer

Der er en stigende interesse for dataetik, og der er allerede gennemført en række forsøg på at udvikle retningslinjer, principper og etiske kodeks af forskere og private virksomheder – nogle meget overordnede, nogle mere konkrete. Europa-Kommissionen har iværksat et arbejde, der bl.a. skal munde ud i et EU-charter om dataetik i relation til kunstig intelligens.

Nedenfor er en ikke udtømmende opstilling af disse erfaringer sammenfattet.

STANDARDISERING

Der findes over 28.000 internationale standarder, som relaterer sig til en lang række forskellige fagområder. Oprindeligt handlede standardisering om sikkerhed, skruer og møtrikker: Hvad skal dimensionerne være på et stykke værktøj, hvor langt væk skal man stå, når en robotarm arbejder, hvor mange decibel støj må en maskine generere osv.? I dag handler standardisering også om langt mere værdibaserede områder som ledelse, etiske retningslinjer og samfundsansvar. Nedenfor er en kort gennemgang af det konkrete standardiseringsarbejde, der er ved at blive iværksat vedrørende kunstig intelligens.

Standardisering i relation til kunstig intelligens

I relation til kunstig intelligens er der indledt et standardiseringsarbejde i regi af ISO (den internationale standardiseringsorganisation) og IEC (den internationale elektroniske kommission).

Arbejdet blev skudt i gang i Beijing i april 2018 og forventes på nuværende tidspunkt afsluttet medio 2021. Selvom kunstig intelligens har eksisteret i årtier, er det fortsat et område, der er præget af uklarhed og uenighed. Derfor er en af de første opgaver i standardiseringsarbejdet at udvikle en standardiseret ord- og begrebsliste bl.a. for at afgrænse, hvad der præcist menes, når man taler om kunstig intelligens.

I forbindelse med arbejdet er der nedsat en række arbejdsgrupper, der har til opgave at kortlægge forskellige aspekter af kunstig intelligens og afsøge mulighederne for at udvikle konkrete tekniske standarder. En af disse grupper har arbejdstitlen "AI Trustworthiness" og har til opgave at udvikle tekniske standarder for, hvordan man kan sikre, at kunstig intelligens opfører sig ansvarligt og etisk. Bl.a. skal arbejdsgruppen undersøge mulighederne for at udarbejde standarder for, hvordan man øger sandsynligheden for, at en AI-algoritme ikke diskriminerer, og at beslutninger er gennemsigtige og kan forklares til et menneske.

Danmark deltager i standardiseringsarbejdet i ISO/IEC via Erhvervsstyrelsen, Dansk Standard og deltagelse fra danske virksomheder.

Den europæiske standardiseringsorganisation CENELEC er desuden begyndt at afsøge, om der er områder, som har særlig relevans for EU, men som ikke bliver adresseret i det nuværende ISO/IEC's arbejde. Konkret arbejdes der på at nedsætte en fokusgruppe med særligt fokus på mulighederne for at udvikle standarder inden for dataetik.

ANDRE LANDES ARBEJDE MED DATAETIK

Dataetik får stadig større opmærksomhed internationalt, og en række lande er begyndt at arbejde seriøst med de samme dataetiske problemstillinger, som den danske ekspertgruppe har behandlet. Som eksempel kan nævnes Tyskland, der har nedsat en dataetikkommission, der har fået til opgave at udarbejde anbefalinger til den tyske regering. Den engelske regering har ligeledes nedsat et dataetisk råd, der får til opgave at rådgive regeringen om, hvordan nye dataetiske dilemmaer bedst håndteres.

Ud over det stigende fokus på at nedsætte rådgivende ekspertgrupper, så har en række lande også taget konkrete, praktiske tiltag for at skabe øget gennemsigtighed om anvendelsen af borgernes data. Som eksempel kan nævnes den estiske datainfrastruktur ved navn x-roads, der har til formål, at dataudveksling imellem offentlige myndigheder, borgere og private virksomheder foregår gennemsigtigt og sikkert.

I EU-regi er der nedsat en højniveauekspertgruppe med fokus på kunstig intelligens, som bl.a. har til opgave at udvikle etiske guideli-

nes for anvendelsen af data og kunstig intelligens. Ekspertgruppen forventes at fremlægge de etiske guidelines primo 2019.

De fleste lande er på et meget tidligt stadie i arbejdet med de dataetiske problemstillinger, og Danmark står derfor i en stærk position i forhold til at være med til at sætte den internationale retning på området.

Opsamling fra samtalesaloner

Ekspertgruppen om dataetik har valgt at afholde en række åbne møder for at indsamle viden og input fra interesserede borgere, virksomheder, forskere og andre eksterne eksperter på området. Hensigten har været, at der på samtalesalonerne skulle tales om samfundsværdier, udfordringer og muligheder ved indsamling og brug af data.

Til salonerne er der inviteret bredt inden for filosofi, antropologi, computer science, AI, robotics, dataeksperter, MedTech, iværksætterier, virksomheder, kulturhistorie, sociologi, pædagogik, teknologiskeptikere, teknologioptimister etc., men alle interesserede, uanset faglig baggrund, køn, teknisk viden, etnicitet og alder, blev opfordret til at deltage.

Samtalsalonerne blev faciliteret af ekspertgruppens formand Christiane Vejlø.

FØRSTE SAMTALESALON DEN 19. APRIL 2018

Daværende erhvervsminister Brian Mikkelsen kickstartede eventen med en tale om muligheder og udfordringer ved avanceret brug af data.

Herefter var der oplæg ved Anders Kjærulff (teknologiskeptiker og debattør), Birgitte Arent Eiriksson (jurist i Tænketanken Justitia) og Natalie Schluter (Head of Data Science ved ITU). De tre profiler kom med hver 2-3 begrundede anbefalinger om ansvarlig håndtering af data. Anbefalingerne spændte vidt fra „etablering af kritisk infrastruktur“ til „gennemsigtighed“ og „hjælp til udnyttelse af rettigheder“ samt „investering i forskning om data“.

I samtalegrupper blev en række af de anbefalinger, som oplægsholderne havde præsenteret, herefter drøftet og udfordret gennem en spørgemenu.

Deltagerne på salonen afgav desuden deres egne anbefalinger til dataetik og det videre arbejde i ekspertgruppen. Anbefalingerne vedrørte alt lige fra anbefaling af oplægsholdere og eksperter inden for området til konkrete anbefalinger, som ekspertgruppen burde arbejde med.

De forslag, som kom fra den første salon, blev anvendt af ekspertgruppen som input forud for dens heldagsworkshop, hvor arbejdet med udvikling af anbefalinger for alvor blev startet.

ANDEN SAMTALESALON DEN 24. MAJ 2018

Salonen startede med oplæg ved Martin von Haller Grønbæk (advokat Bird & Bird), Per Bruun Brockhoff (professor på DTU Compute, Institut for Matematik og Computer Science) og Christine Sørensen (Public policy and government relations manager, Google). De tre profiler holdt deres oplæg om dataetik fra tre forskellige vinkler – „GDPR – Scam of the Decade – eller?“, „Safe AI“ og „Er der et dataetisk marked?“.

Deltagerne blev herefter præsenteret for fire eksempler på anbefalinger, som ekspertgruppen havde drøftet på dens forudgående møder.

Herefter blev de fire anbefalinger diskuteret ved bordene med henblik på at give input til det videre arbejde. I plenum blev der givet en afrapportering fra diskussionerne.

Afslutningsvist fik deltagerne, som på den 1. salon, mulighed for at komme med deres input til arbejdet med udvikling af de dataetiske anbefalinger.

Diskussionerne på salonen og de afsluttende input fra deltagerne var meget forskellige, men vedrørte bl.a. andet fordele og ulemper ved de fire eksempler på anbefalinger samt forslag med henblik på at skabe transparens og øge vidensniveauet.

De input, der kom, har også været inddraget i det videre arbejde i gruppen.

TREDJE SAMTALESALON PÅ FOLKEMØDET DEN 16. JUNI 2018

Den tredje samtalesalon foregik som en debat under Folkemødet på Bornholm.

Alle interesserede havde ligesom på de to foregående saloner mulighed for at møde op til debatten, som blev godt besøgt.

Deltagere i panelet var Anne Mette Thorhauge (lektor, ph.d., Institut for medier, erkendelser og formidling, Københavns Universitet samt formand for Medierådet for børn og unge), Søren Riis (Co-founder Go More og lektor i filosofi, RUC), Anders Peter Kierbye Johansen (Global R&D HR Director, Unity) og Michael Reibel (Co-founder Corti).

Debatten, hvorunder publikum kunne stille spørgsmål og komme med input, vedrørte muligheder og udfordringer ved dataanvendelse. Hvor går grænsen? Hvilket ansvar har man som virksomhed? Forskellen på det, man skal, og det, man bør?

Debatten gav bl.a. andet input om den kontekst, som arbejdet bør indtænkes i, hvordan man øger gennemsigtigheden om dataanvendelse, og hvilke praktisk anvendelige anbefalinger, man kan overveje.

Også disse input blev taget med i det videre arbejde.

Opsamling fra Techfestival 2018

Den 5. september 2018 afholdt Erhvervsstyrelsen og techambasadøren et højniveaumøde om dataetik i forbindelse med Techfestival i København. 19 repræsentanter fra 12 udvalgte lande og organisationer var til stede. De inviterede deltagere var udvalgt på baggrund af deres udtalte støtte til den dataetiske dagsorden. Målet med mødet var at udveksle viden om initiativer vedrørende dataetik og at påbegynde arbejdet med at skabe en global koalition af frontløbere inden for dataetik.

Deltagerne præsenterede deres nationale arbejder med dataetik, ligesom Christian Vejlø præsenterede et foreløbigt udkast til anbefalingerne fra den danske ekspertgruppe om dataetik.

Drøftelserne viste, at de forskellige lande havde meget forskellige udgangspunkter. Nogle har arbejdet med dataetiske rammebetingelser i flere år, andre er kun lige startet. Alle var dog enige om, at internationalt samarbejde og delingen af viden og erfaring vil have afgørende betydning for bestræbelserne på at bringe den dataetiske dagsorden fremad.

Flere pegede på behovet for at afbalancere dataetiske initiativer med de faktiske risici, som er forbundet med uansvarlig brug af data, for at sikre at innovation ikke unødigt bliver bremset, og at evt. ny regulering er tilstrækkelig fleksibel.

Flere delegerede pegede desuden på, at data bør ses som en strategisk ressource, som vi skal udnytte, hvis vi ikke vil tabe i kapløbet med Kina og USA. Men den bør udnyttes på en etisk måde, og der var bred enighed omkring bordet om, at den etiske brug af data kan blive en konkurrencemæssig fordel for europæiske virksomheder på den globale markedsplads.

Afslutningsvis var der enighed om, at dataetik bør være et internationalt spørgsmål, og at der er behov for at forsætte drøftelserne for at blive klogere på, hvordan man bedst arbejder frem mod en global coalition om dataetik i fremtiden.

Opsamling fra studierejser til Indien og USA

INDIEN - JUNI 2018

Formålet med rejsen til Indien var at teste ekspertgruppens foreløbige anbefalinger samt at søge inspiration til det videre arbejde. Indien er en særligt interessant case af tre årsager: 1) Indien har en højtudviklet tech-industri, som leverer løsninger og talent til resten af verden, 2) Indien har siden 2009 indrullet 1,2 mia. borgere i det omfattende biometriske identifikations-system Aadhaar - med store dataetiske diskussioner til følge, og 3) Indien er i vid udstrækning et åbent demokrati med fri meningsdannelse, hvilket gør det muligt at få inputs fra et bredt udsnit af civilsamfundet.

Erfaringsindsamlingen foregik ved at afholde møder med over 30 eksperter fra offentlige myndigheder (NITI Aayog), erhvervslivet (Symantec, Tata Consulting Services, NGN Forum India, MapMyGenome, IndiaStack/iS-PIRT og Data Security Council of India) og NGO'er (Accessnow.org og Center for Internet Security).

Overordnet var der positive reaktioner på ekspertgruppens foreløbige anbefalinger og arbejdet med dataetik generelt. Eksperterne så stor værdi i Danmarks forsøg på at gå foran på området og mente ikke, at Danmarks lille størrelse skulle udgøre et nævneværdigt problem. Det var især opmuntrende, at ekspertgruppens anbefalinger kunne oversættes til en helt anden kulturel kontekst og stadig vinde genklang.

Udbyttet af møderne kan inddeles i tre overordnede kategorier: 1) Overvejelser om dataetik generelt, 2) konstruktiv feedback på specifikke anbefalinger og 3) forslag til nye anbefalinger.

Overvejelser om dataetik generelt

Tillid: Tillid var et nøgleord, der gik igen på møderne. Styrkelsen af

brugerens tillid til de digitale tjenester blev fremhævet som et af hovedformålene med at beskæftige sig med dataetik.

Balance imellem innovation og dataetik: I Indien er de meget bevidste om, at de sidder på en potentiel guldgrube i form af 1,2 mia. personers data. Samtidig er de meget optaget af dataetik. De ønsker derfor gennemsigtige løsninger, der gør det muligt for borgerne trygt at stille deres data til rådighed for tech-industrien, således at innovationen ikke bremses (evt. løsninger, hvor brugeren får medejerskab over sine data og en del af indtægterne fra videresalg).

Diversitet: Det blev påpeget, at det er meget vigtigt, at det ikke kun er dataloger, der deltager i arbejdet med udviklingen af algoritmer, men også personer med andre faglige baggrunde, fx sociologer, antropologer, menneskerettighedseksperter etc.

Privacy som en menneskerettighed: Den indiske højesteret afgjorde for nylig, at retten til privacy er en fundamental rettighed, og det derfor er forfatningsstridigt at kræve, at borgerne afgiver deres data som fx til Aadhaar-systemet. Mange indere har dog frivilligt valgt at lade sig registrere, da de igennem Aadhaar lettere kan få adgang til en række offentlige ydelser. Pointen om, at borgerne kan være interesserede i at afgive data til gengæld for bedre service, hvis det foregår på et oplyst grundlag, blev gentaget af eksperterne på tværs af organisationer.

Konstruktiv feedback på specifikke anbefalinger

Dataetisk ed: Det blev foreslået, at eden bør indeholde et punkt om ikke at dele data med 3. part. Eden kan også indeholde nogle konkrete spørgsmål, som programmører bør stille sig selv i deres arbejde med design af algoritmer fx: „Hvorfor gør vi det her?“ „Hvem gør det godt for?“, „Hvem kan det skade?“ og „Hvad kan de ikke-intenderede konsekvenser være?“ med henblik på at sikre ethics-by-design.

Dataetisk mærke: Mærket blev gentagende gange fremhævet som en løsning, der havde globalt potentiale. Generelt var der stor opbakning til alle tiltag, der skaber gennemsigtighed og reducerer kompleksiteten for brugerne. Det blev foreslået, at der skal være en evalueringsmekanisme indbygget i frameworket for mærket, så det sikres, at det rent faktisk har en målbar effekt. Data Security

Council of India arbejder selv på et mærke og vil dele deres ideer, når de er længere fremme i processen.

Nationalt vidensløft: En hævelse af det generelle vidensniveau blev under samtlige møder nævnt som den mest afgørende forudsætning for, at arbejdet med dataetik vil blive en succes. Et vidensløft vil skabe et marked, som vil give incitament til at udvikle gode dataetiske løsninger. Flere af eksperterne fra erhvervslivet påpegede, at der allerede eksisterer en vis efterspørgsel efter dataetiske løsninger, som de forsøger at tilfredsstille. Bl.a. har både Tata og IndiaStack udviklet forskellige løsninger, som har til formål at centralisere brugerens afgivne samtykker til forskellige tjenester, så brugeren bevarer mere kontrol over sine data og får mulighed for at tracke, hvem dataene deles med via en indbygget log.

Danmark i verden: Der var bred enighed om, at arbejdet med dataetik må være en global dagsorden, hvis det skal have en reel effekt. Samtidig var der stor optimisme i forhold til Danmarks muligheder for at gå foran og skubbe dagsordenen i den rigtige retning.

Forslag til nye anbefalinger

Anbefaling til danske virksomheder om at gå i samme fodspor som Tata og IndiaStack og investere i at udvikle løsninger, der kan skabe mere transparens og styrke brugernes tillid til digitale forretningsmodeller, fordi der er en chance for at få et forspring i forhold til internationale konkurrenter, hvis man starter nu.

Samlet set bekræftede møderne med de indiske eksperter, at ekspertgruppen er på rette vej, og at de allerede udarbejdede udkast til anbefalinger falder fint i tråd med de tanker, der arbejdes med udenfor Europa. Det blev desuden klart, at virksomhederne nok skal stå klar med nye løsninger på dataetiske udfordringer, så snart efterspørgslen materialiserer sig.

USA - AUGUST 2018

Formålet med turen til USA var generelt at stressteste udkastet til de dataetiske anbefalinger med henblik på at få input til selve anbefalingerne og deres udformning, det videre arbejde samt skabe et netværk, der kan trækkes på fremadrettet.

Erfaringsindsamlingen foregik ved afholdelse af en række møder

med 25 eksperter fra virksomheder, men i høj grad også det akademiske miljø i Californien (Stanford, Berkeley, UCLA og Santa Clara University), som arbejder meget med at fremme integrationen af etik i teknologien.

Generelt var der over hele linjen stor ros til Danmark for at tage hul på et vigtigt stykke arbejde. Eksperterne gav grundlæggende en opbakning til udkastet til anbefalinger. Herudover havde de en række konkrete input til arbejdet med dataetik generelt og anbefalingerne, som de blev forelagt. Disse input er inddraget i færdiggørelsen af anbefalingerne og den endelige rapport.

Set i forhold til det fremadrettede arbejde med dataetik har møderne endvidere givet et godt netværk.

Overvejelser om dataetik generelt

Et marked for dataetiske løsninger: Det er klart holdningen, at efterspørgslen fra forbrugerne skal være med til at drive udviklingen frem til ansvarlig dataanvendelse. Derfor er det afgørende, at gennemsigtigheden for befolkningen øges, så bevidstheden om ansvarlig anvendelse af data ikke kun er knyttet til de situationer, hvor medierne sætter fokus på en negativ sag om datahåndtering.

Regulering kontra selvregulering: Der var bred enighed om, at dataetik er andet og mere end GDPR. Det handler om andet end blot at blive „compliant“ i forhold til et regelsæt. Det handler om at gøre det rigtige selv uden et regelsæt med sanktioner ved ikke-overholdelse af reglerne. Herfra var der dog en blandet holdning til, hvor høj grad af regulering der er nødvendigt for at sikre, at virksomhederne anvender data ansvarligt. Flere af eksperterne mener ikke, at regulering kan bruges på et område, der er i så konstant og hastig udvikling, og derfor er selvreguleringsmekanismer i høj grad eneste mulighed for at understøtte ansvarlig dataanvendelse.

Dataetik som konkurrenceparameter: Der var generelt en holdning blandt eksperterne om, at det er rigtigt at dataetik skal være et konkurrenceparameter, der fremmer ansvarlig dataanvendelse. Flere eksperter fremhævede den store risiko, som virksomhederne løber ved ikke at arbejde ansvarligt med data, fordi det kan generere en „shitstorm“ i offentligheden med store negative konsekvenser for virksomhederne til følge. Virksomhederne vil således, efter eksperternes opfattelse, kunne miste både kunder, medarbejdere

og investorer, hvis de ikke opfører sig ordentligt med den data, de anvender.

Dataetik – en fælles indsats: Eksperterne var enige om, at bevægelsen mod ansvarlig dataanvendelse er en fælles opgave, som skal understøttes både af virksomheder, medarbejdere, samfund, regeringer og græsrodsbevægelser i fællesskab. Løsningen på at sikre ansvarlig anvendelse af data er ikke en „enten eller“, men en „både og“. Det er en top-down-løsning såvel som en bottom-up-løsning.

Frontløber: Over hele linjen var der fra eksperternes side en anerkendelse af, at det ikke bliver USA, der kommer til at gå forrest i arbejdet med initiativer til at sikre virksomhedernes ansvarlige dataanvendelse. Det blev fremhævet, at GDPR og EU's arbejde med dette har gjort, at man i Europa er langt foran. Derfor mente eksperterne også, at det er EU, der skal sætte standarden. Danmark blev af alle eksperter fremhævet som et land, der kan og bør påtage sig rollen som frontløber pga. vores historie, tradition og værdisæt.

Kontekst og forståelse af begreber: Mange eksperter nævnte vanskelighederne med at få defineret begreber, så de forstås, kan anvendes fremadrettet og ikke bliver afgrænset på en måde, der betyder, at virksomhederne vil forsøge at omgå arbejdet med ansvarlig dataanvendelse ved at holde sig uden for den definition af begreberne, der eventuelt er skabt.

Karakteren af anbefalingerne: Det var helt tydeligt på møderne i USA, at eksperterne lagde meget vægt på vigtigheden i, at anbefalingerne er konkrete og praktisk anvendelige. Der var en klar holdning til, at anbefalingerne skal kunne fungere i en praktisk virkelighed og give mening for virksomhederne i forhold til deres forretning. Derfor er det også, efter eksperternes opfattelse, nødvendigt, at man anlægger en pragmatisk tilgang til arbejdet, hvor man er bevidst om, at man ikke med en række anbefalinger fra den ene dag til den anden kan sikre, at virksomheder vil anvende data ansvarligt.

Konkrete input til anbefalingerne

Det dataetiske råd: Der blev bredt blandt eksperterne talt om vigtigheden i sammensætningen, uafhængigheden og definitionen

af et råds opgaver. Alle gav udtryk for, at de syntes, rådet i udgangspunktet er en rigtig god løsning i forhold til at sikre et fortsat arbejde med dataetik. En række eksperter bemærkede, at man bør tage højde for, at det er de rigtige mennesker, som bliver udpeget til at sidde som medlemmer i rådet, herunder at der sikres diversitet blandt medlemmerne, samt at det sikres, at rådet arbejder med en række konkret definerede opgaver, der aktivt skal understøtte arbejdet med ansvarlig dataanvendelse i virksomhederne. Desuden nævnte eksperterne, at man bør overveje, om rådet skal være uafhængigt af det politiske system.

Den dataetiske ed: Det blev foreslået fra flere eksperter, at eden bør indeholde et spørgsmål om, hvordan virksomhederne forholder sig til de data, som tredjeparter håndterer på virksomheden vegne, fordi en lang række virksomheder arbejder med fx underleverandører og derfor ikke kan styre deres anvendelse af data, hvis ikke de har kontrol med, hvordan deres underleverandører arbejder med data. Det samme gør sig gældende i forhold til de mange virksomheder, som deler deres data med andre virksomheder.

Derudover blev der foreslået en omformulering af spørgsmålet i eden om dataminimering, ligesom det blev foreslået, at de værdier, som ekspertgruppen har identificeret, bør være en del af eden.

Det bør også gennemtænkes, hvordan eden ikke bare bliver noget, som man arbejder med internt i virksomheden, men også bliver brugt eksternt, så det bliver synliggjort for omverdenen, hvordan virksomheden forholder sig til de konkrete spørgsmål.

Samtidig understregede eksperterne vigtigheden i, at virksomhederne er med i udarbejdelsen af eden, så de tager ejerskab til og ansvar for den. Det er afgørende i forhold til, at virksomhederne rent faktisk vil underskrive en sådan ed.

Et dataetisk mærke: Mærket var en af de anbefalinger, der blev stillet flest spørgsmål til fra eksperterne. Langt hovedparten støttede, at man igangsatte arbejdet med et mærke, men der blev også spurgt til, om et mærke vil drukne i mængden af andre mærker og mere bliver en falsk tryghed for forbrugerne end en egentlig hjælp for dem til at vælge dataetiske løsninger og virksomheder.

Der var en række refleksioner om, hvor mærket skal optræde, og om det anvendes i forhold til et produkt, en tjeneste, en virksomhed eller på en anden måde. Samtidig blev der stillet spørgsmål til tankerne om et nationalt kontra et globalt mærke, og der synes at være bred opbakning til løsningen med at igangsætte det på nationalt niveau med et klart sigte på, at der med tiden udvikles et globalt mærke.

Det blev også understreget, at det er vigtigt, at der i mærket indbygges en mekanisme, så virksomhederne skal vedligeholde deres mærke og løbende har en forpligtelse til at påse, at vilkårene for at få mærket er opfyldt.

Erklæring af virksomhedernes dataetiske politik: Der blev gjort en enkelt bemærkning om, at erklæringen af en virksomheds dataetiske politik bør gælde alle virksomheder i stedet for alene at være målrettet de ca. 1200 største virksomheder, som aflægger årsrapport i Danmark.

Nationalt dataetisk vidensløft: Der var stor ros fra eksperterne til anbefalingen om et nationalt vidensløft. Der var en tydelig enighed om, at denne anbefaling er et vigtigt parameter i forhold til at understøtte ansvarlig dataanvendelse.

Det blev understreget, at det netop er helt afgørende, at viden om det dataetiske felt løftes bredt, dvs. både i samfundet generelt, på uddannelser og i virksomheder. Den samme data kan i en situation bruges positivt og i en anden negativt. Derfor er det nødvendigt, at basisviden hæves, så fordele og ulemper ved anvendelse af data bringes frem, og det bliver lettere at træffe beslutninger om anvendelse af data på et ordentligt grundlag.

Vigtigheden af et vidensløft hos medarbejdere, der arbejder med data i virksomhederne, blev fremhævet, fordi de medarbejdere, der rent faktisk arbejder med data, fx træning af en kunstig intelligens, ofte er uvidende om de konsekvenser, som deres arbejde kan have.

Det blev også helt konkret anbefalet at indtænke bibliotekerne i arbejdet med at sikre et vidensløft i befolkningen.

